

Nyt fra historisk Videnskab

Den 26. januar 1962 døde landsarkivar, dr. phil. *Gunnar Olsen*, kun 52 år gammel. Han var søn af en bolsmand i Tuse ved Holbæk, arbejdede som ung ved det hjemlige landbrug og beholdt gennem årene en vis tilknytning til det. Efter tre vintre som elev på Askov folkehøjskole besluttede han at læse til cand. mag. og nåede i 1940 sit mål. Historie blev hans hovedfag, interessen var tidligt vakt gennem hans bedstefars fortællinger og egen syslen med arkæologi og hjemstavns historie; allerede som student blev han et aktivt medlem af Historikergruppen. Helt naturligt faldt det, at landbohistorien blev Gunnar Olsens særlige område, men hans store arbejdslyst og åbne indstilling overfor andre sider af det historiske studium gav ham en endnu videre arbejdsmark. I besættelsestiden, der hos mange kaldte på viljen til en stærkere samling om dansk-kulturhistoriske opgaver, skrev han bl. a. et par populære købstadshistoriske fremstillinger, i 1946 »Norges Kamp for Friheden«, i 1950 skrev han i Historikergruppens Danmarkshistorie afsnittet »Enevældens Danmark 1660–1750«, og 1952 ydede han til »Vore gamle Tropekolonier« det vægtige bidrag »Kolonisation og Handel. Tranquebar 1616–1732«. Hans geografiske interesse satte sig spor i afhandlingen »Klima og Historie« (1939).

I første række drev dog Gunnar Olsen landbohistoriske arkivstudier, og allerede hans tidlige arbejder viste en voksende sikkerhed i stofbehandlingen. Efter »Studier i Præstemantallene 1677–1687« (Fortid og Nutid XIII, 1941), en veloplagt men kildekritisk svag start, betegnede hans undersøgelser over Danmarks kornavl og kornhandelspolitik 1610–1660 (Hist. T. 10 rk. VI, 1943) et afgjort fremskridt. G. O. syntes klar over, at vi i Danmark risikerede at sætte foldudbyttet for lavt på grundlag af det bevarede regnskabsmateriale og mere spredte oplysninger (her kan bondeskifterne ikke udnyttes som m.h.t. kreaturantal). Hans fortsatte studier over landbrugets produktions- og afsætningsfor-

hold i det 17.-18. årh. ville måske have ført til nye resultater, men fik ikke nogen fremtrædende plads i disputatsen med det meget omfattende emne: »Hovedgård og bondegård. Studier over stordriftens udvikling i Danmark i tiden 1525-1774« (1957).

Der hører mod til at vælge og stor udholdenhed til at gennemføre en opgave, der kræver et dybt indblik i en 250-årig udviklingsproces, hvis skiftende faser belyses gennem et uensartet kildemateriale. Ufuldstændige måtte de statistiske oplysninger blive, især for de ældre perioders vedkommende, og der var vidt spillerum for topografiske og kronologiske detailfejl. Alligevel lykkedes det i hovedsagen Gunnar Olsen at klarlægge de forskydninger i forholdet mellem herregårde og bøndergårde, som det fra periode til periode stærkt varierende antal nedlagte bondebrug og hele landsbyer var udtryk for. Hans slutninger, selv de mere sikre, havde ofte en resignerende form, og man savner f. eks. en skarpere skelnen mellem udviklingen indenfor vornedskabets område og vest for Storebælt. Men retfærdigvis må »stordriftens udvikling« tages i den begrænsede mening, han selv holder sig til s. 238, nemlig hovedgårdsarealets udvidelse på bondejordens bekostning, en proces, hvis årsager og følger han søgte at fastslå. Uoverkommelig for enkeltmand ville opgaven have været, hvis han i samme omfang skulle have påvist stordriftens tekniske og økonomiske udvikling gennem 250 år. Efter Hans H. Fussings død 1956 var Gunnar Olsen dog utvivlsomt den, der her kunne have ydet de betydeligste forskningsmæssige bidrag, men en række andre arbejder fyldte hans tid.

Som arkivar på det sjællandske landsarkiv (fra 1947) fik Gunnar Olsen lejlighed til at udarbejde nyttige redegørelser for bl. a. de ældre gejstlige arkiver på Sjælland og Lolland-Falster samt præsteindberetninger om sognekaldenes og kirkernes økonomiske vilkår, ligesom han har udgivet det i 1957 udkomne bind af Kancelliets Brevbøger, og han var medarbejder ved »Håndbog for danske lokalhistorikere«. 1960 udkom den kulturhistorisk interessante lille bog »Træhesten, hundehullet og den spanske kappe«, i 1961 »Kronborg vestre Birk« (Holbo Herred), hvor denne egns historie er alsidigt skildret på grundlag af et rigt kildemateriale. Også en større danmarkshistorisk skildring af perioden 1660-1721 nåede han i det væsentlige at få fuldført, og det skønt han i foråret 1961 gik ind til den i en ombygningsperiode meget krævende opgave som landsarkivar for Sjælland m.m.

Den frodighed og oplagthed, der prægede Gunnar Olsens forskning og forfatterskab, havde sin grobund i hans lunerige, stærkt landboprægede sjællandske gemyt. Han var en åben,

altid interesseret, hensynsfuld og hjælpsom natur; hans jævne, lidt formløse væsen fik sin indre holdning gennem hans usædvanligt helstøbte, grundredelige karakter. Som historiker udmærkede han sig ved sin utrættelige vide- og virkelyst, der banede vej for en omfattende og solid faglig indsigt, som han fik udmontet ved sin betydelige fremstillingsevne, mens den strengt metodiske forskning ikke i samme grad var hans styrke. Gunnar Olsens alt for tidligt afbrudte livsgerning formede sig som en lykkelig udfoldelse af evner, der næsten fra første færd fandt opgaver, hvis løsning de helt naturligt kunne samles om.

Fridlev Skrubbeltrang.

Det er med store forventninger, man giver sig i kast med firebinds værket *Marcus Rubins Brevveksling 1870-1922, udgivet ved Lorenz Rerup af Udgiverselskab for Danmarks nyeste Historie I-IV* (Kbh. 1963). Udgaven har været under forberedelse gennem adskillige år. Den indeholder ikke mindre end 1.094 breve, fra pjankede studentikose epistler til filosofiske gammelmandsbreve. Initiativet til udgivelsen kom fra Rubins ældste datter, dr. Lis Jacobsen. Oprindelig havde hun tænkt sig selv at redigere udgaven; men da kræfterne ikke slog til, blev arbejdet overladt til mag. art. Lorenz Rerup, der med overordentlig dygtighed og stor nidkærhed har løst opgaven.

Brevene til og fra Rubin kaster lys over en af hovedstrømningerne i nyere dansk politik. De 200 brevskrivere i samlingen repræsenterer et københavnsk milieu, der både kulturelt og politisk kom til at spille en stor rolle i det 19. og 20. århundrede. Rubin er en typisk repræsentant for dette milieu af københavnske borger-sønner, der fra omkring 1870 dannede en bevægelse med stærkt intellektuelt præg. Det, der skabte sammenholdet, var reaktionen mod det højreprægede, ja reaktionære klima i hovedstaden, hvoraf de selv udgik. Det jødiske islæt i denne bevægelse var stærkt. En kreds af unge jødiske intellektuelle gik i Georg Brandes' fodspor og kastede sig med brændende iver ud i den offentlige debat. De vedkendte sig fuldtud deres jødiske herkomst, men dette var for dem noget sekundært i forhold til deres idealistiske interesse for de store samfundsproblemer.

Fra omkring 1880 tager denne bevægelse, der kunne kaldes den københavnske ny-liberalisme, form. Dens mødesteder blev Studentersamfundet og Københavns liberale vælgerforening, dens presseorgan var Morgenbladet, senere Politiken. Politisk set var